

مؤسسات اعتباری غیر بانکی، رهگشا یا رهنبد؟

تکلیف اشخاص حقیقی که معلوم است. فرض را بر این می‌گذاریم که ثروتمندان خیری باشند که با یک سود متعارف هیچ‌ده. بیست درصدی در سال بسازند و امکانات مالی خود را در اختیار این مؤسسات بگذارند. اما اشخاص حقیقی کدام‌ها هستند؟ یک نظریه حکایت از آن دارد که امید می‌رود از سرمایه‌های بنگاه‌هایی نظیر سازمان تأمین اجتماعی و بعضی از نهادهای و بنیادها در گردش امور این مؤسسات استفاده شود.

مؤسسات اعتباری می‌توانند منابع مالی مورد نیاز خود را به طرق ذیل تأمین نمایند.

- ۱- قبول سپرده‌های قرض‌الحسنه پس‌انداز و سپرده‌های مشابه
- ۲- قبول سپرده‌های سرمایه‌گذاری مدت‌دار
- ۳- انتشار اوراق مشارکت و اوراق مشابه
- ۴- انتشار اوراق قرض‌الحسنه
- ۵- دریافت تسهیلات از اشخاص حقیقی و حقوقی

خواهند گرفت تا موفق به جذب سپرده‌ها و جلب اعتماد مردم شوند؟ جز این است که باید انگیزه مالی نیرومندتری (یعنی سود بیشتر) وجود داشته باشد تا صاحبان پس‌انداز به سوی این مؤسسات نوپا جذب شوند؟

در این صورت، و در شرایطی که سیستم بانکی هم اکنون اعتبارات برای امور بازرگانی را با سود و کارمزدی که حدود ۲۵ درصد است، و برای فعالیت‌های صنعتی به ۱۸ درصد بالغ می‌شود واگذار می‌کنند، این مؤسسات

فعالیت مؤسسات اعتباری غیربانکی سرانجام از حرف به مرحله عمل رسید و بنا به اعلام دولت بزودی در نظام مالی کشور تحولی ایجاد می‌شود که پی‌آمدهای آن نامشخص است. این نامشخص بودن از دو عامل ناشی می‌شود:

اول: گرچه از ۳ سال قبل که اندیشه ایجاد این مؤسسات مطرح شد در سطح بنسنت کارشناسی پیرامون طرح مباحثی جریان داشت و نظریاتی ابراز شد، لیکن موضوع در معرض داوری عموم صاحب‌نظران قرار نگرفت تا اقتصاددانان و کارشناسان خارج از سیستم بانکی و دستگاه‌های دولتی نیز فرصت اظهارنظر و مشارکت در تکمیل طرح را پیدا کنند.

دوم: تا آن‌جا که از مفاد مقررات حاکم بر این مؤسسات استنباط می‌شود، شرایط فعالیت آن‌ها تحت ضوابطی مبهم و گاه چند پهلو سازمان‌دهی خواهد شد. ماده یک مقررات حکایت دارد که: «از نظر این مقررات مؤسسه اعتباری غیربانکی مؤسسه‌ای است که از طریق جذب سپرده‌های غیردپداری، اخذ تسهیلات و استفاده از سایر ابزارهای مالی به تجهیز منابع مبادرت نموده و این منابع را به اعطای تسهیلات اعتباری اختصاص داده و یا به هر نحو دیگری به تشخیص بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران واسطه بین عرضه‌کنندگان و متقاضیان منابع مالی باشد»

سپرده‌های غیردپداری در مفهوم عام بانکداری به انواعی از پس‌اندازها گفته می‌شود که صاحب پس‌انداز در ازای سودی که دریافت می‌دارد حق برداشت از موجودی خود را برای مدتی معین (درازمدت - میان‌مدت و کوتاه مدت) از خود ساقط می‌کند. و این همین رویه‌ای است که هم اکنون در مورد حساب‌های پس‌انداز در بانک‌ها اعمال می‌شود. بنابراین در مورد همین منبع تأمین اعتبارات این مؤسسات، سؤالی مطرح می‌شود و آن این که:

در شرایط حاضر که سیستم بانکی بابت سپرده‌های درازمدت بهره‌ای که احتمالاً اسال به حدود ۱۸ درصد بالغ خواهد شد، می‌پردازد این مؤسسات جدیدالولاده چه اهرم‌هایی را به کار

در گزارشی که مدتی قبل در رابطه با تشکیل این مؤسسات تهیه شده بود می‌خوانیم:

مؤسسات اعتباری غیربانکی موجود به شرح زیر شناسایی شده‌اند:

- مؤسسات اعتباری وابسته به نهادها، شرکتهای دولتی و ... که این قبیل مؤسسات، منابع مازاد برخی از شرکتهای

از آن‌جا که در تبصره ماده ۱۲ آمده است «هیچ یک از بانکها مجاز به مشارکت در سرمایه مؤسسات اعتباری نمی‌باشند» این سؤال مطرح می‌شود که پنجمین بند از ماده ۱۷ (یعنی دریافت تسهیلات از اشخاص حقیقی و حقوقی) به کدام اشخاص حقیقی یا حقوقی نظر دارد؟

اعتبارات را با چه سودی به متقاضیان دریافت اعتبار پرداخت خواهند کرد؟ ماده ۱۲ چنین صراحت دارد:

سرمایه مؤسسه اعتباری حداقل پنج میلیارد ریال تعیین می‌گردد. هنگام تأسیس باید ۳۵ درصد از کل سرمایه پرداخت شده باشد.

ماده ۱۷ نیز حاوی نکات زیر است:

سرمایه مؤسسات اعتباری غیربانکی از کجا تأمین می شود

وجوه و اعتبارات نیست بلکه نظیر هر شرکت بیمه دیگر دارای منابع مالی است که در جستجوی پیدا کردن محل مناسب برای سرمایه گذاری و حفظ ارزش مالی خود می باشد.

با توجه به مجموعه مسائلی که به طور فشرده مورد بررسی قرار گرفت چاره‌ای نیست جز این که اذعان شود شروع فعالیت‌های مؤسسات اعتباری غیربانکی با انبوهی از ابهامات و سؤالات مواجه است.

طبیعی است این تحلیل مختصر نمی تواند جنبه نفی یا اثبات در مورد

می باشد. اما کارشناسان معتقدند: «شاید تنها صندوق قرض الحسنه مشمول این تعریف باشد. زیرا عمل جمع آوری مازاد منابع مالی برخی از شرکتهای تحت پوشش جهت تأمین نیازهای مالی برخی دیگر از شرکتهای وابسته یک اقدام اعتباری غیربانکی نیست، بلکه جابجائی منابع مالی در داخل یک گروه متشکل از شرکتهای بوده و سازمان‌دهی این اقدام و مدیریت منابع مالی یک گروه از شرکتهای را به هیچ وجه نمی توان عملیات اعتباری و واسطه‌گری وجوه و اعتبارات تلقی

در مقررات مربوط به چگونگی اعطای تسهیلات اعتباری مؤسسات اعتباری غیربانکی در جهت چگونگی واگذاری اعتبارات آن‌ها پیش‌بینی شده است. بنابراین، با توجه به نگرش‌های کلی یاد شده، آیا می توان امیدوار بود که مؤسسات مزبور قادر باشند در روند گردش پول (به ویژه نقدینگی در کارهای غیرمولد) تحولی ایجاد کنند؟ و به جای راه‌گشائی، راه به کار افتادن نقدینگی در امور مولد را سد نکنند؟ و یا می توان انتظار داشت سرمایه‌های این مؤسسات در راستای برنامه‌های توسعه و

وابسته را جمع آوری کرده و از محل این منابع نیازهای مالی سایر شرکتهای تحت پوشش را تأمین می نمایند.

- مؤسسات عام‌المنفعه مانند سازمان تأمین اجتماعی که از محل منابع بیمه شدگان خود اقدام به اعطای تسهیلات می نماید.

- شرکتهای و مؤسسات مضاربه‌ای
- شرکتهای و مؤسسات سرمایه‌گذاری
- صندوقهای قرض الحسنه
هدف از تهیه گزارش فوق‌الذکر ظاهراً آن بوده است که سرمایه‌های خارج از سیستم بانکی، بخصوص سرمایه‌هایی که در جریان‌ات ناسالم اجتماعی گردش داشته‌اند به سوی فعالیتهای مولد سوق داده شود.

حصول به این نیت البته در صورتی ممکن بود که مقررات مربوط به مؤسسات اعتباری غیربانکی جامع‌الاطراف، روشن، ضریح و هدفمند باشد. و مثلاً مشخصاً روشن کند که

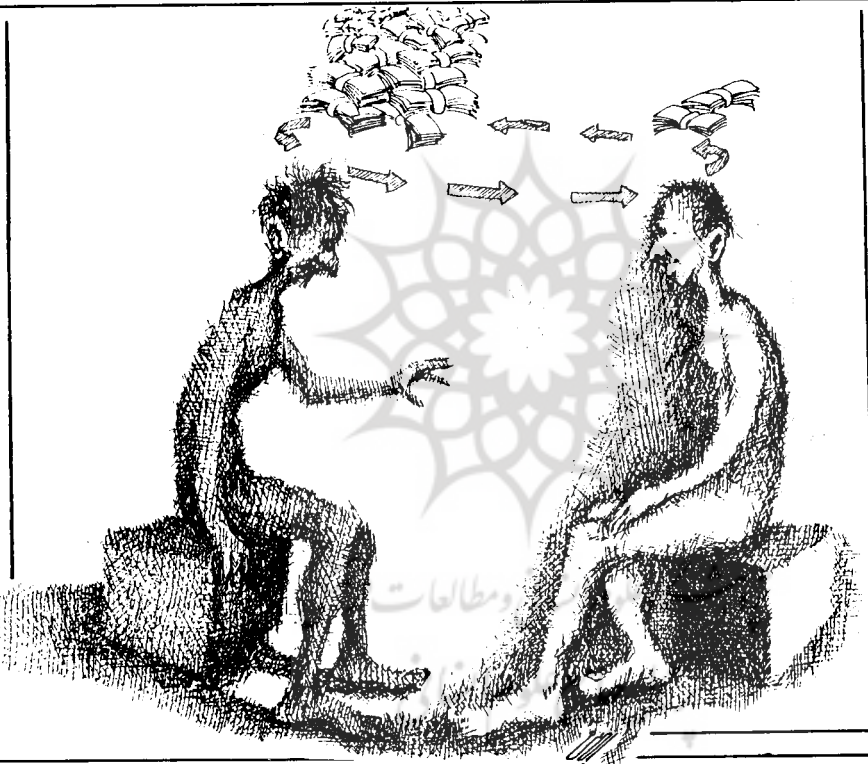
اعتبارات این مؤسسات به چه اشخاص حقیقی یا حقوقی، برای چه مصارفی و تحت چه ضوابطی قابل پرداخت است؟ اما مقررات فاقد چنین صراحتی است. پاره‌ای از مواد را به عنوان نمونه و شاهد می آوریم:

- مؤسسات اعتباری می توانند به اعطای تسهیلات اعتباری در چارچوب قانون عملیات بانکی بدون ربا (بهره) مبادرت نمایند.

- مؤسسات اعتباری می توانند با اجازه بانک مرکزی و در چارچوب قوانین پولی و بانکی کشور و عملیات بانکی بدون ربا (بهره) به سایر عملیاتی که در این مقررات تصریح نشده است مبادرت نمایند.

- مؤسسات اعتباری مجاز به اعطای تسهیلات به اعضای ارکان خود و مؤسساتی که اعضای مزبور در آن ذینفع‌اند بیش از آن‌چه بانک مرکزی به موجب دستورها یا آیین‌نامه‌های خاص تعیین خواهد کرد نمی باشد.

- اعطای تسهیلات توسط مؤسسات اعتباری به اعضای ارکان یا رؤسای ادارات و بازرسان بانک مرکزی بدون موافقت این بانک مجاز نمی باشد. این مجموعه رهنمودهایی است که

آینده کار این مؤسسات را القاء کند، بلکه امیدواریم در فرصتی مناسب، و براساس اطلاعات جدیدتری که از جزئیات فعالیت آتی این مؤسسات کسب خواهیم کرد، پیرامون اهداف و برنامه‌های آنها تحلیل‌های جامع‌تری ارائه دهیم.

نیز امیدواریم مؤسسات مسؤول، و بویژه بانک مرکزی و کارشناسان امور بانکی و صاحب‌نظران در روزهای آتی اطلاعات جامع‌تری از اهداف و شیوه‌کار این مؤسسات جهت آگاهی عموم، و بویژه کارشناسان مالی ارائه دهند.

کرد. از طرفی، آوردن مؤسساتی نظیر سازمان تأمین اجتماعی یا بعضی از نهادها و بنیادها در زیر مجموعه‌ای که مؤسسات اعتباری غیربانکی را از لحاظ مالی پشتیبانی کنند نیز با قوانین و اهداف این سازمان‌ها همخوانی ندارد. زیرا فی‌المثل سازمان تأمین اجتماعی یک مؤسسه عام‌المنفعه نیست. قانون و مقررات خاص خود را دارد و قابل طبقه‌بندی در چارچوب مؤسسات اعتباری نمی باشد. این سازمان واسطه

تجهیز منابع سرمایه‌گذاری لازم در صنعت، کشاورزی و خدمات - و نه در کسب درآمدهای سرشار غیرمولد - به کارگرفته شود؟

مرووری بر یک نظریه

در تبیین موافقت با تأسیس مؤسسات اعتباری غیربانکی گفته شده است که هدف از تأسیس این مؤسسات به نظم درآوردن فعالیت‌های اعتباری وابسته به نهادها، شرکتهای مضاربه‌ای، شرکتهای و مؤسسات سرمایه‌گذاری و...